

РУСИНСЬКІ СЛОВНИКИ ЗАКАРПАТТЯ: НЕКОМПЕТЕНТНІСТЬ ЧИ ТЕХНОЛОГІЯ

У статті проаналізовано «русинські» як мовні, так і енциклопедичні словники, які побачили світ в ХХІ ст. на теренах Закарпатської області України. Судячи обсягу та змісту аналізованих лексикографічних праць, русинські лексикографи як пріоритетне ставили перед собою завдання створити словники середнього та великого типу. Щоб реалізувати це завдання, вони вдаються до штучного розширення реєстру словника, використовуючи при цьому різні технологічні прийоми. «Русинські» словники – це дуже важливий елемент стратегії постправди, який так широко використовують ідеологи неорусинства.

Ключові слова: лексикографія, реєстр словника, типи словників, енциклопедичний словник, мовний словник.

Лева частка так званих русиністичних праць – це словники. Протягом минулої чверті століття побачили світ близько тридцяти словників різних типів. Серед найпретензійніших видань назвемо такі: Панько Ю. «Орфографічний словник русинського язика» (1994); Ябур В., Плішкова А., Копорова К. «Русинська лексика: Правописний і граматичний словник» (2007), Керча И. «Словник русинсько-руський» (2007); Керча И. «Словник русько-русинський» (2012), Чорі Ю. «Словарь русинського язика» (2002–2008), Чорі Ю. «Словарь русинського язика» (2013–1015), Алмашій М. «Орфографично-орфоепичний словарь русинського язика» (2014), Алмашій М., Ухаль М. «Русинсько-російсько-українсько-латинський словарь лінгвістичної термінології» (2014), Ю. Чорі «Фразеологізми русинського язика» (2015) та ін. При навіть поверховому знайомстві з русинськими словниками впадає в око їх солідний реєстр, що нерідко сягає 40–70 тисяч слів, а в «Словарі русинського язика» Ю. Чорі – 250 тис. слів, і це при тому, що укладали їх не групи професійних лексикографів, а, як правило, аматори-самітники. За таких обставин може з'явитися припущення, що укладачі «русинських» словників опанували якісь інноваційні методи лексикографічної праці, завдяки яким вони упродовж нетривалого часу не лише дібрали та «розписали» джерела, що репрезентують різні стилі «русинської» мови, а й зібрали масу живомовного матеріалу, щоб такі

об'ємні лексикони побачили світ. Проте аналіз «русинських» словників показує, що новаторство русинських лексикографів полягає у свавільному доборі джерельної бази словників, який дозволяє не лише інтенсифікувати процес укладання словника, а й, що найголовніше, – суттєво розширити його реєстр. Стало очевидним, що максимальне розширення реєстру словника – це технологічний прийом їх укладачів. Вони, очевидно, намагаються подати великий обсяг реєстру «русинських» словників, що не поступається аналогам з інших слов'янських мов, як неспростовне свідчення окремішності «русинської» мови. Зрозуміло, що досягти цієї мети можна лише завдяки розширенню джерельної бази та залученню лексем, ареал та сфера побутування яких не вкладається у прокрустові ложа ефемерної Карпатської Русі.

Уперше цей суто «русинський» феномен лексикографії сповна виявив себе в «Орфографічному словнику русинського языка» Юрія Панька, що його було видано у Пряшеві в 1994 році. Цю лексикографічну працю ретельно проаналізував словацький україніст Юрій Бача, який з'ясував, що словник Ю.Панька «має 40 472 слова. З того 36 622 слів українських, або таких іншомовних, які наводяться в словниках української мови, 2274 слів словацьких, або таких іншомовних, які наводяться в словниках словацької мови. У словнику є 1418 назв осіб, рік, гір, сіл, міст, держав, континентів, які так само не є “русинськими” /.../. “Русинських” слів, яких би не було в українській, словацькій та інших сусідніх мовах, у тому словнику менше одної тисячі! Причому це переважно топоніми Пряшівщини, тобто ойконіми, гідроніми та ороніми того регіону найзахіднішої етнічної української території» (Бача, 1998: 84).

Щоб розширити «Словник русинсько-руський» до «верх 58 тис. слів» (Керча 2007), І. Керча вдається до використання апопробованої Ю. Паньком технології «русинізації» української лексики. Так, як одне з основних «жерел» свого словника І.Керча використав «Словарь української мови» Б. Грінченка, який, за підрахунками самого І. Керчі, став «жерелом» 15,1% «русинських» слів його словника (Керча 2007, 1: 39), хоча, як відомо, у цій видатній лексикографічній праці закарпатські джерела представлені лише однією працею І. Верхратського. Так само не має ніякого стосунку до «русинської канонічної території» низка джерел, що репрезентують гуцульські говірки – J. Janów. «Słownik huculski» (2001), Ю. Піпаш, Б. Галас. «Матеріали до словника гуцульських говірок» (2005), літературні тексти Марка Бараболі тощо. Праця С. Л. Николаєва та М. Н. Толстой. «Словарь

карпотоукраїнського торунського говора с граматическим очерком і образцами текстов» (2001), за матеріалами якої укладено 5% словникових гнізд, також не можна вважати репрезентативним джерелом «русинського» мовлення, оскільки тут представлено лексику з перехідної, бойківської говірки. Щире здивування викликає залучення до «жерел» словника і текстів І. Франка, зокрема у переліку називається 16 том його 50-томного видання (Франко 1978). Можна лише губитися у здогадках, який твір І. Керча потрагнув за джерело широко русинської лексики: «Як Русин по тім світі товкся» чи «Ровта. Очерки жизни карпатських горцев»? Але жоден з них не має нічого спільного з «подкарпатськими русинами», а лише з русинами галицькими. Перераховані тут джерела, за підрахунками самого І. Керчі, забезпечили близько чверті реєстру його словника. Твердий намір за будь-яку ціну розширити реєстр власного словника спонукав І. Керчу залучити до нього 32,5 % слів двотомного «Српско-русинског речника», який репрезентує мову бачванських русинів. Говірка бачванських русинів, що представлена в цьому словнику, містить, як відомо, чимало сербізмів, які є результатом асиміляції мови місцевих руснаків і які побутують лише на Бачці та Сримі, а тому не можуть вважатися «русинськими» з огляду ні на їх походження, ні на їх поширення.

Однак І. Керча не обмежився «русинізацією» гуцульської або сербської лексики. Як показав аналіз, основу реєстру словника І. Керчі склала загальноукраїнська лексика. Звичайно, загальноукраїнська лексика – це таке ж надбання закарпатських українців, як і їх співвітчизників із інших регіонів України, але аж ніяк не представників окремого слов'янського народу – «русинів». За нашими приблизними підрахунками, її питома вага у словнику І. Керчі сягає понад 90%. До речі, 90% загальноукраїнської лексики – це своєрідний стандарт «русинської» лексикографії: Ю. Бача зафіксував таку питому вагу загальноукраїнської лексики в «Орфографічному словнику русинського языка» Ю. Панька (Бача, 1998: 86), 10% неукраїнської лексики, що її фіксують словники русинської мови, – це не якесь містичне число, а середній відсоток чужомовних слів, які здебільшого містять лексичні системи чи то літературні, чи діалектні у переважній більшості мов. Однак «русинських» лексикографів зовсім не хвилює той факт, що вони продукують словники української мови, їх технологічним завданням є представити словники, що називаються «русинськими», причому з якомога більшим реєстром, адже основне призначення таких видань – доводити факт існування окремої «русинської» мови з багатотисячних лексиконом.

Ця риса «русинської» лексикографії найяскравіше виявила себе у «Словарі русинського языка» Ю. Чорі, який побачив світ спершу в електронній версії як шеститомник (Чорі 2002–2010), а згодом завдяки спонсорській підтримці В. Балого та Є. Жупана – як п’ятитомник у паперовій версії. Обсяг цього словника – близько 400 друкованих аркушів. Щоб досягти такого вражаючого обсягу, Ю. Чорі, звичайно, не міг обмежитися лише закарпатською говірковою лексикою, яку той безапеляційно вважає «русинською». У пошуках масштабного розширення джерельної бази свого «Словаря...» Ю. Чорі у дусі апробованих традицій «русинської» лексикографії найперше звертається до лексичного запасу української мови, який став головним донором «русинського» мега-словника. Щоб переконатися у цьому, досить розгорнути «Словарь» на будь-якій сторінці. Нижче подаємо два фрагменти словника – усі заголовні слова підряд на **КА** - та **РІЗ** -: **Кабак** - корчма. **Кабала** - кабала. **Кабальный** - кбальний. **Кабан** - кабан. **Кабанець** - кабанець. **Кабанча** - кабанча. **Кабанчик** - кабанчик. **Кабанятина** - кабанятина. **кабанячий** - кабанячий. **Кабаре** - кабаре. **Кабат** - піджак, куртка, пальто. **Кабатик** = **кабатчик** - піджачок, курточка. **Кабатина** - піджак, куртка. **Кабатув** - піджаків, курточчин. **Кабацький** (-а, -оє, -і) - кабацький (корчмарський). **Кабачковий** - кабачковий. **Кабачок** - кабачок: 1) овоч. 2) корчмочка. **Кабель** - кабель. **Кабельный** - кбельний. **Кабіна** - кабіна. **Кабінет** - кабінет. **Кабінетик** - кабінетик. **Кабінетный** - кабінетний. **Кабінетно** - кабінетно. **Кабінетнўсть** - кабінетність. **Кабінетський** - кабінетський. **Кабінка** - кабінка. **Каблук** - каблук. **Каблуковий** - каблуковий. **Каблучечка** - каблучечка. **Коблучка** - каблучка. **Каблучний** - каблучний. **Каблучок** - каблучок. **Кабріолет** - кабріолет. **Кабріолетный** - кабріолетний (тут із 36 слів лише 5 діалектних закарпатських, які, за переконаннями Ю. Чорі, могли б претендувати на статус «русинських», а решта, тобто 85%, – українські слова, наявні в літературній мові, вдумані автором штучні слова *кабатув*, *кабінетський*, як і їх неіснуючі українські відповідники *піджаків*, *курточчин*, *кабінетський*; помилково написані слова *кбінетно*, *кбельний*, *коблучка*; загалом майже на кожній сторінці словника наявні помилкові написання слів). **РІЗ** -: **Різак** - різак. **Різалка** - різалка. **Різальник** - різальник. **Різальниця** - різальниця. **Різальницький** - різальницький. **Різальный** - різальний. **Різанина** - різанина. **Різаний** - різаний. **Різанки** - різанки, зібране. **Різано** - різано. **Різання** - різання. **Різати** - різати. **Різачка** - різачка. **Різачо** - різачок. **Різець** - різець. **Різка** - різка. **Різкий** - різкий. **Різко** - різко. **Різкўсть** - різкість. **Різкіше** - різкіше.

Різкіший - різкіший. **Різковатий** - різкуватий. **Різковато** - різковато. **Різник** - різник. **Різнити** - різнити. **Різниця** - різниця. **Різницький** - різницький. **Різничка** - різничка. **Різний** - різний. **Різно** - різно. **Різнути** - різнути. **Різність** - різність. **Різня** - різня. **Різнути** - різнути. **Різь** - різь. **Різьба** - різьба. **Різьбарити** - різьбарити. **Різьбарь** - різбар. **Різьбарство** - різьбарство. **Різьбарський** - різьбарський. **Різьбити** - різьбити. **Різьблений** - різьблений. **Різьблення** - різьблення. **Різьбовий** - різьбовий. **Різькати** - різькати. **Різьчик** - різьчик. У цьому випадку із 49 слів усі, крім лексеми *різальницький* (вона, очевидно, видумана як русинська), збігаються з українськими літературними, а український літературний відповідник *різальницький* до «русинського» прикметника *різальницький* Ю. Чорі просто вигадав; українське *різбити* написано помилково (правильно *різьбити*), а слова *різчик* в українській літературній мові немає. Отже, 98% слів цього фрагмента – українські слова. Загалом же українська лексика у «Словарі русинського языка» Ю. Чорі цілком вписується у норми «русинського» стандарту та трохи перевищує 90%.

Іншим вагомим джерелом збагачення реєстру «русинського «Словаря...» Ю. Чорі обирає російську лексику, хоча сам не раз наголошує, що його «Словарь...» «розчитаний на живу бесіду. Тому вміщені в ньому не лем чисто русинські слова, но й деякі інші, узяті з руського, мадярського, словацького, чеського, українського й других языків, што прижилися в нашому крайі». Однак у реєстрі словника є численні русизми, які, очевидно, нема підстав вважати органічною частиною «живої русинської бесіди»: *безвозвратный, безвозвратно, безнадежный, бросити, бросати, движеніє, единомышленник, закупочный, застройка, затасканный, зацитити, зацитный, зацититель, зацицати, избрати, избранный, настройка, обвинитель, облисполком, образование, отношеніє, пароизмерительный, пища, пир, пириество, поднебесный, поднос, похицати, поругати, поруганный, потрясающий, скопом, соревнованіє, соревновати* (саме так !), *тропа, флаг, шутка* та багато ін. Василь Німчук, глибокий знавець та щирий шанувальник закарпатського говіркового мовлення, аналізуючи передмову до «Словаря...» Ю. Чорі, зауважив: «Текст насичений словами й конструкціями, не притаманними мовленню звичайних закарпатців: *отвіт* замість *удповідь* (*выдповідь*); *досі* замість *дотипирь*; *розчитаний*; *прижилися* зам. *прискіпилися, приялися*; *трывалый час* зам. *довгый час*; *крім* зам. *крѹм, окрем*; *є ици й иностранні слѹвця* зам. *суть(сут) чужі слѹвця*; *не обходиться* зам. *не*

може, не годна ся обыйти; совітовали зам. радили, раяли; уживати зам. хосновати; не глупіші за *иных* зам. уд(выд) *другых* та ін. (Німчук, 2013: 17).

Якщо словник Ю.Чорі «розчитаний на живу бесіду», то невмотивованим є внесення до нього сотень книжних слів іншомовного походження, зокрема з банківської, політичної, медичної та ін. термінології на зразок *папеверін, парабіоз, парез, параболоїд, парафраза* та ін., функціонування яких обмежується вузькими професійними колами.

Вичерпавши доступні говіркові та літературномовні лексичні ресурси, українські та чужомовні, Ю. Чорі, щоб розширити реєстр свого словника, активно вдається до авторського словотворення. Значення штучно створених «русинських» слів на зразок *зустрілий, кабінетський, обандерольовати, походящий, похожальый, потряска, проривник, прорайовати, прорычальый, прорайованый, просверкнути, просватовати, рызальницький* та інших годі збагнути навіть з поданих до них українських відповідників. Жодне з них не зафіксовано в закарпатських говорах.

У багатому арсеналі маніпуляційних прийомів розширення реєстру словника, що їх широко застосовує Ю. Чорі, ми виявили також численні випадки подачі в окремих словникових статтях різних родових та числових граматичних форм одного слова (**Поєден** (**-ого**), **ч.** – поодин: *Поєдным страшно кортіло быти першоудкрывателями. Поєдна* (**-ої**), **ж.** – поєнна – поодна: *Поєдна черешня на дереві была вже достиглов. Поєдні* (**-ых**) – поодні: *Коли побывали у вариши, поєдні хлопці посітили басейн. Поєдноє* (**-ого**) – поодне: *Серед посівного насіня было поєдноє вже побутявілоє*), а також фонетичних чи орфографічних варіантів на зразок *олень, олинь, олінь*. Ю. Чорі розширює реєстр словника, штучно об'єднуючи в одному слові два: *абывто, обыето, авадыавадь, аватьуткі, баде, бако* та ін. Як окремі слова «Словарь...» подає довільно вибрані варіанти особових імен: *Єва* та *Євочка, Марта* та *Марточка, Марфа* та *Марфочка, Параска* та *Парасочка, Парамон* та *Парамончик* тощо.

Не вдаючись у аналіз лексикографічної безпорадності Ю. Чорі, все ж з огляду на те, що сепаратистські сили в Закарпатській обласній раді ухвалили не лише профінансувати видання «Словаря...», а й розповсюдити тираж по школах області, вкажемо на один суттєвий недолік, який лише з міркувань суто педагогічних робить використання словника в школі більш ніж сумнівним, і на що, попри свої політичні уподобання, мусили зважити закарпатські депутати. Йдеться про широке представлення в словнику зневажливо-лайливої та обценної лексики. Звичайно, у середовищі підлітків-школярів освячення

авторитетом друку не лише лайливих слів на зразок *срака, сраня, срати, усрати*, а й обценної лексики викличе жвавий, проте нездоровий інтерес, однак незрозуміло, як це буде кореспондувати із загальними засадами етики та педагогіки. Тим більше, що окремі обценні лексичні гнізда Ю. Чорі представив дуже детально: «Словарь...», наприклад, зафіксував такі діалектні назви жіночого статевого органу та похідні від них утворення: *пинька, пичка, пича, пинькати, пичкати, пичити, пичаний, пичочка*. Усі вони ще й докладно проілюстровані зразками «живої русинської бесіди»: *Имили йї, як пичилася з Петриком на оборозі. Щи лем десять років мала Анничка, а вже была в неї поросла пичка. Кіть дівочка маленька, то в неї щи лем пинька, а як пудросте – вже волосьом поросте*. Вельми сумнівний дидактичний потенціал у школярському середовищі може мати й ілюстрація до «споконвічно русинського» іменника *мастурбація – Дохторка прийшла в школу до стршокласник Їв, обы розказати їм про мастурбацію*.

Незважаючи на справді велетенську, однак сізіфову працю укладача, з лексикографічного погляду його «Словарь русинського языка» не русинський, а український, адже у реєстровій частині якого понад 90% українських слів. Незаперечна українська природа закарпатських говірок спричинилася до того, що, незважаючи на наміри автора, його словник можна беззастережно кваліфікувати «українсько-українським словником». А це, безсумнівно, ще один аргумент на користь думки, що ніякої окремої русинської мови не існує, якщо в найбільшому словнику цієї уявної мови переважна більшість слів збігається з українськими літературними (окремі слова різняться тільки фонетично, морфологічно, але не лексично) (Сабадош, Чучка, Белей). Однак наукова оцінка «Словаря русинського языка» Ю. Чорі, на жаль, ніяк не впливає на його важливу технологічну роль та величезну політичну вартість. Адже для пересічних українців (мовчимо про чужинців чи заангажованих політиків) саме існування п'яти грубесних томів, названих русинським словарем, – це дуже вагомий аргумент на користь не лише існування окремішньої «русинської» мови, а й нелюдського її переслідування у незалежній Україні. Видно, саме на цей технологічний ефект не від змісту, а самої форми, тобто вигляду солідних фоліантів з правильною назвою розраховували сепаратистські сили в Закарпатській обласній раді, коли фінансово підтримували цей сумнівний проект.

Найновіший словник Ю. Чорі – «Фразеологізми русинського языка» у двох томах (Чорі 2015), який побачив світ у 2015 році. Щоб збагнути справжню вартість цих двох об'ємних томів, досить ознайомиться з

передмовою та прочитати бодай кілька сторінок самого словника. Так, у «Перидньому слові» Ю. Чорі подає чи то власне, чи то «русинське» розуміння фразеології, яке вичерпно характеризує рівень лінгвістичної підготовки укладача, а відтак і його опуса: «Понятіє „фразеологія” походить от слова „фраза”, што обозначає выраженіє, а выраженіє – йсе мысль, думка, помысел, мнініє, сужденіє, взгляд. Самое ж ото выраженіє може быти як єднослўвнов фразов (єднослівна фраза – отак! – Л. Б.) („розрычався” (розрычалася), так і бўльшеслўвнов („розрычався (розрычалася), як бык (корова)”), служить при сьому як типіческым началом якогось словесного выраженія („Слызы не шкодятъ”, „Легше стало жыти”), так и его завершалным фразовым оборотом („Слызы не шкодятъ, лем часто непрошено приходять”)» (Чорі, 2015: 3). На підставі такого розуміння поняття «фразеологізм», Ю.Чорі у реєстр свого словника включає «русинські» фразеологізми на зразок: *ба-бах, Баба Яга, базарна лайка, бам-бам, банкўвська система, без домашньых, безплатно, безпека, безостановочно, без просчота, без перервы, без потерь* та ін. (Чорі, 2015: 12–15). Словник Ю. Чорі «Фразеологізми русинського языка» сфокусував у собі найприкметніші риси лексикографії «русинської» мови. Це видання показує, що політично вмотивована маніпуляція фактами мови у парі з лінгвістичною некомпетентністю укладача не мають ніяких обмежень, вони породжують цілковиту деградацію уявлень про словник, оскільки служать засобом досягнення політичної мети – окремішності «русинської» мови.

Технологічний характер притаманний не лише русинським мовним, а й енциклопедичним словникам (Гийдел, 2007: 191–214). Неабиякої ваги ідеологи неорусинства намагаються надати «Енциклопедії історії та культури карпатських русинів» (Магочі, Поп 2010), в якій її автори вдаються до наступної маніпулятивної операції – русинізації набутків регіональної закарпатської культури та оголошення «русинськими» усіх закарпатських діячів науки, культури та мистецтва, не зважаючи на їх погляди щодо власного національного походження та національнокультурної належності їх творчості. Редактори цього видання, переслідуючи за мету видати солідний, у сенсі об’ємний, том русинської енциклопедії, зіткнулися з гострою нестачею як персоналій «русинських» діячів, так і явищ «русинської» культури. Усунути цю проблему допомогла тотальна свавільна «русинізація» діячів української культури: укладачів енциклопедії зовсім не цікавив той факт, як конкретний діяч ідентифікував свою національну самосвідомість та як це позначалося на його творчості, а на власний розсуд вводили або не вводили в реєстр енциклопедичних статей. Укладачі енциклопедії виявляють дива словесної

еквілібристики, називаючи конкретних діячів то «русинськими», то «русинської орієнтації», то «української національної орієнтації», то «українськими», то «галицько-українськими», то про так звану орієнтацію взагалі не згадують. Так, на підставі характеристики «Енциклопедії...» визначного українця – президента Карпатської України та ректора Українського вільного університету Августина Волошина треба вважати космополітом: «педагог, освітній адміністратор, письменник, журналіст та провідний громадський, культурний і політичний діяч на Підкарпатській Русі» (Магочі, Поп 2010: 08). Автори «Енциклопедії...» також замовчують факт, що пряшівський єпископ Василь Гопко, вважав себе українцем та часто у проповідях з гіркотою наголошував, що то не гріх бути українцем, проте його характеризують лише як «священника, педагога та церковного ієрарха на Пряшівщині». Щоправда, у тексті енциклопедичної статті є згадка про те, що його співслужителі звинувачували «не лише в проукраїнських настроях, а й у психічній нестійкості» Магочі, Поп, 2010: 140–141). Прирівнюючи проукраїнські настрої з психічною нестійкістю, укладачі нічого не кажуть про правдивість таких звинувачень, як і про те, що церква причислила Василя Гопка до лику блаженних і тим самим відкинула брехливі звинувачення щодо «психічної нестійкості». Таким же «Іваном, не помнячим родства» автори «Енциклопедії...» представляють «іконописця 17 ст. на Галичині та Підкарпатській Русі» визначного українського маляра, уродженця Галичини, який творив і на Закарпатті, – Іллю Бродлаковича. Разом з тим, у цій же статті зазначається, що І.Бродлакович «писав ікони у стилі українського бароко» (Магочі, Поп, 2010: 72).

Затабувавши означення «український» стосовно сотень закарпатців, які за власними переконання були українцями та плідно працювали на користь української держави чи на полі української культури, укладачі «Енциклопедії...» не змогли вигадати мудрішого евфемізма, як трансформувати відомий публіцистичний штамп про сексуальну орієнтацію у означення «діяч української національної орієнтації». «Українську національну орієнтацію» укладачі «Енциклопедії...» виявили, наприклад, у таких визначних українських громадських діячів та письменників міжвоєнної та повоєнної доби, як Миколая Божук, Юлій та Михайло Брацайки, Юлій Боршош-Кум'ятський, Василь Гренджа-Донський, Андрій Ворон, Микола Долинай, Василь Пагір'я, Атанасій Пекар, Севастіян Сабол (Зореслав) та багато інших. Чи не єдиний закарпатець, якого «Енциклопедія...» визнала українцем, – Олекса Мишанич. Видно, укладачі вважали, що так послідовно і принципово

боротися з неорусинством міг лише «український літературознавець та публіцист» (Магочі, Поп, 2010: 484), а не «діяч української національної орієнтації». Разом з тим, переконаним українцем та глибоким знавцем закарпатських діалектів Кирилові Галасу та Зузані Ганудель автори «Енциклопедії...» відмовили не лише у означенні «український», а й не визнали їх «української орієнтації»: Кирила Галаса охарактеризували просто як «поета, викладача університету, літературознавця та лінгвіста» (Магочі, Поп, 2010: 111), а Зузану Ганудель як «педагога, мовознавця, діяча Комуністичної партії Чехословаччини (член з 1948 року)» (Магочі, Поп, 2010: 112). Ніяк не означена «орієнтація» видатного українського лексикографа, невтомного збирача лексичного багатства закарпатських говорів Миколи Грицака, якого в «Енциклопедії...» названо «педагогом, лінгвістом, фольклористом та поетом на Підкарпатській Русі» (Магочі, Поп, 2010: 132).

Окрім подачі персоналій українських діячів як осіб без національної належності, з метою заниження відсотку «українських» та «діячів української національної орієнтації» укладачі «Енциклопедії...» також нерідко виявляють очевидний суб'єктивізм та залишають за рамками свого видання цілу низку визначних діячів Закарпаття. Так, якщо Олексі Мишаничу, членові-кореспонденту НАН України, завідувачу відділу Інституту літератури імені Т.Шевченка в енциклопедії присвячена окрема стаття, про що згадувалася вище, то його колезі та близькому приятелю – Василю Німчукові – також членові-кореспонденту НАН України та завідувачу відділу Інституту української мови, який не просто «родом з Підкарпатської Русі», а є неперевершеним знавцем закарпатських говірок та їх історії, що засвідчують десятки його публікацій, місця в енциклопедії не знайшлося. Так само, видно, щоб не дискредитувати чистоту «русинської» історії та культури до енциклопедії не потрапив в'язень ГУЛАГУ єпископ Іван Маргітич, невтомний поборник єдності Мукачівської греко-католицької єпархії та Української греко-католицької церкви, хоча персоналія іншого єпископа, завзятого захисника «незалежності» закарпатських греко-католиків від Української греко-католицької церкви – Івана Семедія в «Енциклопедії...» подана.

Щоб унаочнити та гідно представити історію та культуру карпатських русинів», «Енциклопедія...» щедро проілюстрована картами. Усвідомивши потенціальну доказову силу картографічного зображення, особливо при поверховому ознайомленні з певними явищами, П.-Р.Магочі намагається ілюструвати картами кожен значущий факт «русинської» культури. Однак в «Енциклопедії...» ця настанова зіграла з канадським автором злий жарт. Так,

на карті, що зображає «Карпатську Русь 2010 року», її північно-східні кордони чітко повторюють адміністративні межі Закарпатської та Львівської й Івано-Франківської областей, тоді як західні межі «Карпатської Русі» - розмиті, окремі її острівки позначені далеко за межами Закарпатської області – на території Словаччини, Польщі, Угорщині та Румунії. Таке зображення території «Карпатської Русі» – це принципова засада неорусинської доктрини, оскільки ілюструє не просто чіткі межі, а справжній китайський мур відчуження між «русинським» та «українським» етносами, який так вперто вибудовують неорусини, тому не випадково такі карти є обов'язковим атрибутом кожної «серйозної» публікації про карпаторусинів. Проте в енциклопедичних статтях «Бойки» та «Гуцули» через недогляд редакторів або ж через їх сподівання, що ніхто не вдаватиметься у етнографічні подробиці, зазначено, що «приблизно 70 сіл на південних схилах Карпат вважаються серед етнографів такими, що можуть бути віднесені до бойківських» (Магочі, Поп, 2010: 59). Інакше кажучи, усупереч загальновідомим мапам П.-Р.Магочі, 70 сіл Міжгірського та Воловецького районів Закарпаття разом із суміжними районами Львівської та Івано-Франківської областей творять спільний бойківський ареал. Так само в «Енциклопедії...» зазначено, що гуцули – «етнографічна група, більшість представників якої мешкають в Україні» (Магочі, Поп, 2010: 155-156). А це означає, що мешканці Рахівського району на схід від ріки Шопурки і суміжних сіл району Марамуреш у Румунії та гуцули Косівського, Коломийського районів Івано-Франківської та Вишницького району Чернівецької областей творять спільний гуцульський ареал. Так автура «Енциклопедії...» мимоволі викрила власні маніпуляції.

Як бачимо, кількісне багатство доробку русинських лексикографів поч. ХХІ ст. ніяк не узгоджується з фаховим рівнем проаналізованих словників. Інтегральною рисою усіх «русинських» словників є бажання їх укладачів створити об'ємні багатотомні праці, які вже самим своїм обсягом покликані знімати всякі сумніви не лише щодо лексичного багатства, а й окремішності «русинської» мови. Чи можна реалізувати таке амбіційне завдання у стислі терміни силами окремих аматорів-нефілологів? – запитання риторичне. Однак сам факт фінансування видання та популяризації таких словників свідчить про зацікавлення певних сил (зрозуміло, що не культурницьких, а політичних) у їх появі. На наше переконання, проаналізовані словники – це дуже важливий елемент стратегії постправди (post-truth), який так широко використовують ідеологи неорусинства.

Ljubomir Beley

RUTHENIAN DICTIONARIES OF ZAKARPATTIA: INCOMPETENCE OR
TECHNOLOGY

Summary

The article is devoted to the „Rusyn” dictionaries and encyclopaedias, published in XXI ctr in Zakarpattia region, Ukraine. Taking into account the size of the analysed books, “Rusyn” lexicographers intended to issue the dictionaries of medium and big size. In order to fulfil this requirement they fill up the text artificially using various manipulative techniques. “Rusyn” vocabularies form the very important element of the post-truth strategy, which is often used by neorusyn activists.

Key words: lexicography, register of dictionary, types of dictionaries, encyclopaedia, dictionary

LITERATURA

- Bača, JU. (1998). Ščo javljaje soboju «Rusyn'skyj slovnyk»? *Duklja*, 3, 80–86. (Cyrillic)
- Hyjdel, E. (2007). Rutenija über alles. *Ukrajina moderna*, 1, 191–214. (Cyrillic)
- Kerča, Y. (2007). *Slovnyk rusyns'ko-rus'kyj*. Užhorod: PoliPrint. (Cyrillic)
- Mahoči, P.-R., Pop, I. (2010). *Encyklopedija istoriji ta kul'tury karpats'kyx rusyniv*. Užhorod: Vydavnytvo V. Padjaka. (Cyrillic)
- Nimčuk, V. (2013). Kodyfikuvaty novi literaturni movy? Zberehty j zachystyty ukrajins'ki hovory! *Ukrajins'ka mova*, 3, 3–17 (Cyrillic)
- Čori, JU. (2002–2008). *Slovar' rusyns'koho jazyka*. Užhorod. (Cyrillic)
- Sabadoš, I., Čučka, P., Belej, Lj. ta in. (2011). *Ekspertna ocinka «Slovarja rusyns'koho jazyka»*
JU.Čori/.http://www.religion.in.ua/zmi/ukrainian_zmi/13476-slovar-rusinskogo-yazyka-yu-chori-naspravdi-yavlyaye-soboyu-slovník-ukrayinskoyi-movi-ekspertna-ocinka.html (Cyrillic)
- Čori, JU. (2015). *Frazeologizmy rusyns'koho jazyka*. Užhorod. (Cyrillic)
- Franko, Ivan (1978). *Zibrannja tvoriv v 50-ty tomach*. Kyjiv: Naukova dumka. (Cyrillic)